

als een uil in een bouwval (Psalm 102,7)

stil vertrouwen doorheen de nacht

met de Psalmen

Wouter Deruwe, pr.

Psalmen – wablief?

Denk je dat je alleen in de verte iets hoorde van de Psalmen? We komen ze meer tegen dan we beseffen. De bundel met 150 Psalmen is één van de boeken van het Oude Testament. De kans is dus alvast groot dat ze in je boekenkast staan! Zoek ze maar even op. Je zult ze vinden in het midden – het hart – van het gehele Bijbelboek, tussen het boek Job en het boek Spreuken, tussen de wijsheidsboeken dus. In de taal van het Oude Testament, het Hebreeuws, heten ze *tehilim* – liederen, en dat werd ook zo vertaald in de latere Bijbelse taal, het Grieks: *psalmoi* – liederen met harpbegeleiding. Jazeker, van in de oorsprong zijn het liederen, en wel heel poëtische liederen. Daar zijn in de teksten zelf een heleboel aanwijzingen voor, bv. in Psalm 57:

*Mijn hart staat vast, mijn God,
ja, heel mijn wezen zingt.
Luit en lier ontwaak;
ik wèk de dâgeraad!* (Psalm 57,8-9)

(Wellicht is de tekst niet exact hetzelfde als wat je in jouw Bijbel leest. Dat komt omdat er hier een eigen vertaling gebruikt wordt, waarover verder meer.)

Met de aanhaling van deze strofe is meteen ook duidelijk dat het niet alleen om liederen gaat, maar dat de Psalmen ook – en eigenlijk in de eerste plaats – gebeden zijn. Ze richten zich met heel hun rijk geschakeerde variatie aan menselijke ervaringen steeds tot God. Het is soms verrassend als

150 gebeden, gedichten, liederen uit de Bijbel

je ziet wat daar allemaal in ter sprake komt. Het is zeker niet allemaal ‘mooi vrome praat’. Maar net dat blijkt nu de kracht van de Psalmen te zijn: ze brengen álles, maar dan ook álles voor Góð. We komen daar straks op terug.

Geen wonder dus dat die Psalmen graag in onze Liturgie worden gebruikt. In de officiële boeken is tussen de Bijbellezingen telkens een ‘Tussenpsalm’ voorzien. In sommige kerken wordt die ook letterlijk op een of andere manier gebeden of gezongen. In andere kerken wordt die vervangen door een lied. Maar ik kan je garanderen (maar hier is niet de plaats om daar verder op in te gaan): Heel veel van onze kerkliederen zijn berijmde vertalingen of bewerkingen van Psalmen! Waar je ook veel Psalmen zult horen zingen, is als je eens een gebedsdienst in een abdij meeviërt. Daar zijn meerdere Psalmen een vast onderdeel.

We komen de Psalmen dus meer tegen dan we denken.

Ze zijn ook absoluut een formidabele gebedsschat en dus meer dan het bewaren waard! Maar of we er ook goed mee vertrouwd zijn ... dat is een andere vraag.

- Heb jij een lievelingspsalm?
- Is er een lied dat soms vanzelf in jou gaat zingen, als een gebed?

Meestal toch niet, en dat is dus misschien wel jammer, want ook voor ons persoonlijk gebed kunnen ze een onschatbare inspiratie zijn. In dit artikel probeer ik een en ander van die rijkdom te laten zien en proeven.

*Hoe gòed is de Héer! Proef – Zie!
Gezegend de mens die schuilt bij Hém.* (Psalm 34,9)

Heeft koning David nu werkelijk alle 150 Psalmen geschreven?

Dat David zelf Psalmen zong en op de lier (een kleine handharp) begeleide, blijkt uit zijn levensverhaal. Dat begint al als herdersjongen (zie 1 Sam.16,14-23). Sommige van de Psalmen zijn zeker zo oud dat ze teruggaan tot die tijd. En bij zowat de helft staat er in het opschrift 'aan David'. Hoewel dat laatste ook kan betekenen dat ze aan hem opgedragen zijn (en niet aan hem toegeschreven), is het dus zeer aannemelijk dat David Psalmen heeft gecomponeerd. Maar alle 150 ...?

Nee, het is overduidelijk dat de inhoud van sommige Psalmen een andere context van ontstaan tonen. Om maar één voorbeeld te noemen – van zo'n vijfhonderd jaar na David:

*Aan de stromen van onze ballingschap
zitten wij neer, wenend om ons land,
en aan die vreemde bomen om ons heen
hangen wij onze vertrouwde hárpen.* (Psalm 137,1-2)

Dat men ze toch aan koning David toeschreef, heeft natuurlijk veel te maken met het gezag en prestige dat hij had. In de oudheid gebeurde het wel vaker dat men een tekst aan een hogergeplaatst iemand toeschreef.

Maar het heeft iets heel interessants – ook voor ons vandaag! – dat dat kon gebeuren zonder dat dat al te problematisch werd aanvoeld. Hoewel de Psalmen soms dus wel geënt zijn op een concrete gebeurtenis in het leven van een mens of van het volk, blijken de emoties en worstelingen die daarmee gepaard gaan zó tijdloos, dat ze eigenlijk ook in allerlei andere tijden en omstandigheden gelden! Een Psalm van David kon gezongen worden in de ballingschap, maar liederen uit de ballingschap hadden ook in de mond van David kunnen klinken. En als deze wisselwerking kan, dan kan dat over alle tijden heen! We zullen het ontmoeten bij ... Jezus én ... bij onszelf ...

Psalmen zijn van alle tijden

Een hoofdlijn doorheen de Psalmen

Niet toevallig koos ik hierboven Psalm 137. Lees hem even helemaal en je zult merken dat men juist ten tijde van de zeer moeilijke omstandigheden van de ballingschap de 'vertrouwde liederen' zong. De duidelijkste vergelijking die we hier kunnen maken, is die met de 'negro-spirituals', die krachtige opwekkingsliederen van de onderdrukte zwarte slaven. Ze lijken te zingen 'tegen beter weten in', maar de liederen lijken in hen iets wakker te houden waar hun verknechters geen greep op hebben – zelfs geen weet van hebben. Al zingend putten ze uit een krachtbron die hen van generatie op generatie is overgeleverd. Datzelfde deden de gedeporteerde Israëlieten met hun Psalmen! (Overigens: Heel wat van de teksten van die negro-spirituals zijn bewerkingen van Psalmen.)

**de 'negro-spirituals'
van de Bijbel**

We staan nu even wat meer in detail stil bij hoe dat werkt, het putten uit die krachtbron. Het vormt immers een hoofdlijn doorheen de Psalmen, én ze kunnen diezelfde uitwerking hebben tot op vandaag voor óns! We doen dat aan de hand van Psalm 102. Omdat we hier een andere vertaling gebruiken, maar deze Psalm net nogal lang is, staat hij na het artikel afgedrukt, met de versnummers erbij, zodat we ernaar kunnen verwijzen.

1°

Het hele eerste deel van Psalm 102 wordt er nogal wat geklaagd (v.1-12)!

Dat is een eerste – en belangrijke! – vaststelling. Er mag blijkaar geklaagd worden. Hier en in vele andere Psalmen zijn de klachtenrijen schier eindeloos en uitermate gevarieerd – wellicht even zo gevarieerd als ons menselijk klagen is!

Niet in alle klaagpsalmen staat het zo nadrukkelijk, maar hier in v.1 staat er wat er feitelijk gebeurt:

*Een gebed van een ellendige die bezwijkt;
ik stort mijn klacht uit voor jouw Gelaat: (Psalm 102,1)*

Het klagen van de psalmbidder gebeurt niet in het ijle, maar heeft een richting. Hij schreeuwt het uit naar God. Zelfs als hij compleet radeloos is en zelfs als hij denkt dat God zijn Gelaat voor hem verbergt of zijn oor gesloten houdt, dan nog komt zijn schreeuw uit het diepst van zijn binnenste naar buiten.

Dat op zichzelf is al heel troostvol, dat al – maar dan werkelijk ook al – onze menselijke gevoelens en ervaringen voor God een plaats mogen krijgen. Beter trouwens ze naar Hem toe uit te schreeuwen, dan naar de mensen ...

2° ... omdat er in dat 'schreeuwen naar God toe' iets gebeurt. Door het naar buiten brengen van wat in mij leeft, ontstaat er ruimte in mij. Ik geraak een beetje verlicht van wat mij bezwaart. En in die open ruimte komt er plaats voor iets nieuws, of juist gezegd: voor iets 'ouds': Er komen herinneringen in mij naar boven aan wat God vroeger heeft gedaan. Gods 'grote daden' komen in herinnering:

*Maar Jij, mijn God, Jij blijft voor eeuwig;
alle generaties vieren jouw gedachtenis.
Jij staat op en ontfermt Je over onze stad,
want nu is jouw tijd om genadig te zijn. (Psalm 102,13-14)*

Hier in Psalm 102 worden ze vooral 'in het groot' gezien (alle generaties, onze stad, ...); in andere, zoals de bij velen geliefde Psalm 139, worden die in het eigen leven gezien en herinnerd.

De eerste ommezwaai, van klacht naar herinnering, is vaak te merken aan het simpele woordje 'maar', of 'en toch'. Het maakt de opening naar iets anders, iets meer. Ik ben niet uitsluitend de ellende die ik nu ervaar!

Ook bij het woord her-inner-en moeten

we even stilstaan. Het is een centraal gebeuren in de Bijbel, in de Psalmen én ... in onze liturgie! Het is véél meer dan 'even denken aan iets van vroeger'; het is iets als: het je zódanig weer te binnen roepen dat het weer volop gaat leven in je. (Zoals je op iemands aangezicht de vreugde kan zien stralen als die vertelt over een bijzondere ontmoeting misschien al tien jaar geleden.) Wat 'van toen' was, wordt door de her-inner-ing iets wat leeft vandaag! (Dat is dus ook wat we in de Eucharistie doen!)

*Psalmen zijn geen theologie,
geen geloofs'leer',
maar gebeden,
vlotte of hortende communicatie met God.
Ze bewerken een dubbele ommezwaai
in de psalmbidder.*

3° En waar Gods grote daden mogen herleven, ontstaat de tweede ommezwaai: De psalmbidder gaat loven en danken om al die weldaden!

*Alle volken zullen eren jouw Naam
en alle koningen van de aarde jouw glorie. (Ps.102,16)*

Plots lijkt iets van vreugde los te barsten, wat behoorlijk tegenovergesteld kan lijken dan de klacht van het begin. In Psalm 102 staat het nog in de toekomstige tijd, maar verrassend vaak jubelt de psalmist al in het heden! Zó vertrouwen-wekkend werkt de her-inner-ing, dat hij (of zij uiteraard) nu al durft te danken om Gods genade waar hij in de eerste regels nog maar om bad. Als God gisteren naar mij omzag, waarom zou hij dat dan niet vandaag én morgen doen? Psalm 102 laat dit zelfs tijd en eeuwigheid overspannen. Mensen en hun ervaringen gaan zo weer voorbij, Gods genade nooit!

*Als een kleed zullen zij verslijten,
maar Jij blijft dezelfde; jouw jaren éindigen niet.
Jouw kinderen wonen in vèiligheid;
zekeer, jouw oog rust op allen – altijd! (Psalm 102,27b-29)*

We herkennen hier een ‘trits’, een drie-stap, die niet alleen in déze Psalm zit, maar in heel vele én in het psalmboek als geheel. (Niet altijd zijn ze zo netjes afgebakend, zoals ook in deel 2 van Psalm 102 (v.13-23) te zien is hoe her-inner-ing en lof door elkaar lopen, en in deel 3 (v.24-29) zelfs de klacht terugkomt. O hoe menselijk!)

1° we mogen alles voor God brengen; wat wij ook doormaken, wij mogen het uitschreeuwen naar God

2° dat zal ruimte scheppen om de dingen in een nieuw licht te zien en ons opnieuw te her-inner-en dat God ons niet los laat

3° dan zal jubel en dank opwellen; waarmee niet alles ‘opgelost’ is, maar ik wel verder kan

Zo krachtig is die lijn dat ze inderdaad de eeuwen omspannt, of het nu Davids ervaringen zijn met de moeizame opbouw van een land en volk, die van de ballingen die alles – maar dan ook alles – kwijt waren, die van Jezus in zijn bijzonder innige band met God, die van ontelbare generaties Christenen voor ons die telkens opnieuw de Psalmen baden en eruit leefden, én ... die van ons (wat zullen wij ermee doen?) ...

° Probeer voor jezelf eens de ‘psalm-trits’ uit: - <i>roep</i> (leg eerlijk voor God open wat je bezig houdt)- <i>her-inner</i> (haal weer naar boven hoe God je vroeger vooruit geholpen heeft)- (bespeur wat dat met je doet)- <i>dank</i> (om wat er nú met je gebeurt) ° Kun je hiervan iets getuigen voor je tochtgenoten?

Als een uil in een bouwval, als een vogeltje op een dak

Psalmen zijn heel poëtisch. Het mag ons dus niet verwonderen dat er veel beelden en symbolen gebruikt worden. Die zijn meestal uit het gewone leven genomen, waardoor ze – op soms wat culturele verschillen na – zeer toegankelijk zijn en blijven. Voor wat we hierboven vertelden over Psalm 102 is dat niet minder waar.

*Ik kan alleen maar krèunen;
mijn huid kléeft aan mijn gebèente.
Eenzaam doorwaak ik mijn nàchten
als een uil in een bóuwval. (Psalm 102,6-8)*

Eén van de kenmerken van de psalmpoëzie is het parallellisme: twee gelijklopende zinsdelen die elkaar versterken of aanvullen.

*Want mijn dagen vergaan als ròok,
mijn beenderen bránden als vùur. (Ps.102,4)*

Zo staat er in de grondtekst (en mogelijk ook in een andere vertaling die je opzoekt) in v.8 parallel aan 'als een uil in een bouwval' ook nog 'als een vogeltje op een dak'.

Eerst wil ik iets vertellen over waarom dat vogeltje er in deze vertaling niet meer zit, om daarna terug te keren naar het poëtische beeld.

De vertaling die we hier onder handen hebben, heeft een heel eigen ontstaanscontext. De schrijver van dit artikel zou zichzelf zeker geen expert noemen in Bijbelvertaling! Hij is – helaas – wel 'expert' in ... ziek zijn. Een reumatische aandoening belemmert heel sterk mijn mogelijkheden en krachten. In 2014 kwam daar weer een hevige vlaag van op, zodanig dat ik er mijn hele werk moest aan opgeven en ik een groot jaar in ziekteverlof was. Ik kreeg van iemand wat studieboeken over de Psalmen – "ik moest toch iets doen" – en uit 'tijdverdrijf' begon ik met het puzzelwerk dat zo'n vertaling is. Maar er gebeurde meer ... véél meer ... Het bleek al snel dat het niet ik was die met de Psalmen bezig was, maar de Psalmen met mij! Of ongetwijfeld nog juister: GóD was doorheen die Psalmen met mij in 'hortende communicatie'. Bidden lukte mij in die tijd helemaal niet. Hoe kon het ook, ik was alles kwijt! Maar de Psalmen namen mij mee – sleurden mij mee – door een nacht. Hun draagkracht door de tijden heen begon ook mij te dragen. Ik werd opgenomen in een geheel, véél groter dan wat er van mijn wereldje nog overbleef!

Het was nooit mijn bedoeling geweest al die Psalmen te vertalen. Maar zij daagden mij uit en brachten mij naar verten die ik nooit uit mezelf kon vinden. En toch doen ze het niet zonder wie ik ben! En omdat ik nu eenmaal ook graag zing – en Psalmen toch éigenlijk liederen zijn – betrachtte ik van meet af aan ze ook eenvoudig zingbaar te houden. Vandaar de hardnekkige keuze voor strofen van 4 regels in alle Psalmen, wat in het origineel niet altijd zo precies is. Maar om dat te bereiken is er af en toe (niet zo vaak) een half vers niet mee opgenomen. En dan ligt het voor de hand dat een parallellisme niet herhaald wordt ...

Spijtig voor ons vogeltje op het dak, maar zijn kompaan de uil in een bouwval vertelt hetzelfde verhaal.

Midden alle ellende die uitgeschreeuwd wordt in Psalm 102, zit die uil daar in z'n bouwval.

Psalmbidders cultiveren het stille vertrouwen in een God die de tijden ompant

Het is nacht. Eenzaamheid. Bedreiging rondom. Maar het is geen doodse nacht, geen doodse stilte, het is door-waking. Het is

een 'wetend wachten'. De uil roept z'n leven uit in die nacht en komt zo de nacht door, omdat hij leeft van een vertrouwen, dat wakker gehouden wordt in zijn lied.

Zo staat die uil (of dat vogeltje) symbool voor alle psalmbidders doorheen de tijden. Geen nacht is te donker, of er kan doorheen gewaakt worden! Geen mensengebeurtenis is zo bedreigend, of wij mogen vertrouwen dat Gods onvergankelijkheid ons blijft dragen. Onderweg kunnen mijn krachten bezwijken, maar Gods tijd ompant de tijd!

Psalmbidders houden dat vertrouwen wakker. Ze doorwaken de tijden, hoe die er ook uitzien. Ze zijn getuigen van Gods eindeloze trouw aan de Dag.

- Lees Psalm 102 enkele keren rustig door. Wat valt je op? Wat spreekt je aan? Waartoe roept ze je op?
- (Je kunt dit nog 149 keer herhalen met de andere Psalmen!)
- Wat zijn voor jou steunpunten of hulpmiddelen om het vertrouwen te bewaren of te hervinden in moeizame tijden? Kun je iets aan met de Psalmen?
- Wie meer wil lezen, het Psalmboek wil aanschaffen of deelnemen aan onze Psalmleesclub:
www.verbondenleven.be/psalmen

Psalm 102 (uit: Deruwe W., Liederen ten Léven. De 150 Psalmen hertaald.)

1 Een gebed van een ellendige die bezwijkt;
ik stort mijn klacht uit voor jóuw Gelaat:

2 Heer, hoor mijn gebèd,
mijn roepen om húlpl!

3 Verberg je Gelaat niet voor mìj
op de dàg dat ik benàuwd ben.
Neig je òor naar mij
op de dag dat ik Je roep – háast Je!

4 Want mijn dagen vergaan als ròok,
mijn beenderen bránden als vùur,
5 mijn hart verschroeit als gras,
mijn brood vergeet ik te éten.

6 Ik kan alleen maar krèunen;
mijn huid kléeft aan mijn gebèente.

8 Eenzaam doorwaak ik mijn nàchten
7 als een uil in een bóuwval.

9 Mijn vijanden honen mij, heel de dàg;
ze bespóttèn en bezwèren mij.

10 Ja, as eet ik als bròod,
met tranen vermengd is mijn dránk.

11 Zijn het jouw toorn en jouw wòede
die mij vástgrijpen en nèerwerpen?

12 Mijn dagen vergaan als een schàduw
en ik verdor als het grás.

13 Maar Jij, mijn God, Jij blijft voor èeuwìg;
alle generaties víeren jouw gedàchtenis.

14 Jij staat op en ontfermt Je over onze stàd,
want nu is jouw tijd om genádìg te zijn.

16 Alle volken zullen eren jouw Nàm
en alle koningen van de aarde jóuw glòrie,
17 wanneer Jij bouwt de muren van onze stàd
en er gaat wonen met jouw lúister!

18 Jij wendt je naar het gebed van de wèerlozen;
niet te klein ácht Jij hun bède.

19 Schrijf het neer voor het nàgeslacht:
Het herboren volk zal Jou lófzingen!

20 Jouw heiligheid ziet om naar de àarde
21 om te horen het gekréun van de gevàngene
en om vrij te maken
al wat de dood heeft vóortgebracht.

22 In onze stad zullen wij van Jou vertèllen
en lóven jouw Nàm,

23 en alle volken zullen verzàmeld worden
om Jou, God onze Heer, te dienen!

24 Mijn kracht bezwijkt nog onderwèg,
mijn dágen worden àfgesneden.

25 Mijn God, neem mij midden mijn dagen niet wèg,
terwijl toch jouw tijd de tijd ompánt.

26 Jij grondvest de àarde
en vormt de hémel met jouw hànden.

27 Zij zijn vergànkèlijk;
maar Jij blijft bestàan.

Als een kledè zullen zij verslijten,

28 maar Jij blijft dezelfde; jouw jaren èindigen niet.

29 Jouw kinderen wonen in vèiligheid;

= zeker, jouw oog rust op allen – áltìjd!

III Dm G Dm Am7 F F Am Am Dm